

CİBRAN HALİL CİBRAN'IN ESERLERİNDE BEŞERÎ VE EVRENSEL SEVGİ*

Sultan ŞİMŞEK*

Özet: Cibrân, eserlerinde işlediği en temel konulardan olan sevgi kavramını, dinî ve felsefî bir içerikle ele almıştır. Cibrân'a göre sevgi; insanı bu dünyada mutlak gerçeğe ulaştıracak olan aydınlık yollardan biri olup kökleri derinde olan engin bir kavramdır. Beşeri sevgi evrensel sevginin bir parçasıdır. Bu çalışmamızda, Cibrân Halil Cibrân'ın sevgi kavramına yüklediği anlamlar, sevgi tanımları ve sevgi anlayışında geçirdiği süreçler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cibrân Halil Cibrân, Sevgi, Tanrı, Beşerî, Evrensel, Süreç.

HUMAN LOVE AND UNIVERSAL LOVE IN GIBRAN'S WORKS

Abstract: Love is one of the most fundamental issues committed by the Works of Gibran. He treated the love concept in a religious and philosophical content. According to Gibran, Love is one of the light paths that reaches the people to absolute reality in this world. Love is a concept that has its root in depths. Human love is a part of universal love. Meanings emphasised by Gibran, his definitions of love and his processes of understanding of love will be underlined in this study.

Key Words: Gibran Kahlil Gibran, Love, God, Human, Universal, Process

* Bu makale, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümünde düzenlenen “*Cibrân Halil Cibrân'ın Ölümünün 80. Yıl Dönümü Münasebetiyle Doğu edebiyatında Göç Olgusu*” adlı III. Uluslararası Doğu Dilleri ve Edebiyatları Sempozyumu'nda sunduğumuz “*Bir Hayat Kâşifi Cibrân Halil Cibrân'ın Eserlerinde Sevgi Kavramı*” başlıklı bildirinin geliştirilmiş ve genişletilmiş halidir.

* Dr., (sosimsek@hotmail.com)

Amerika'daki Arap Göç Edebiyatının kurucularından biri olarak kabul edilen ve bu edebiyatın en önemli yazarlarından biri olan Cibrân, okuyucuları üzerinde derin tesirler bırakan eserlerinde, temel olarak mutlak gerçek, sevgi, güzellik ve dünyadan yüz çevirerek hakikate ulaşma kavramları üzerinde durmuştur. Cibran Halil Cibran'ın¹ hayatına bakıldığında çocukluk günlerinden itibaren hayatın bütün ayrıntılarını düşünce ve duygu süzgecinden geçiren, küçücük ayrıntılardan büyük dünyalara geçen, bunlar üzerine kafa yoran, düşünceler üreten ve sonuçlara ulaşan derin bir hayat kâşifi kimliği ile karşılaşılır. Bu kimliğin arkasındaki temel güçlerden birisi ise hiç şüphesiz hayatının ilk yıllarından itibaren kendisini hissettiren ve uçsuz bucaksız bir umman gibi kalbinde çağlayan sevgi mefhumu olmuştur. Zira ona göre;

“İnsanın yaşamı ne rahimde başlar ne de mezarda biter; ay ışığı ve yıldızlarla dolu olan bu uçsuz bucaksız gökyüzü sevgiyle birbirine sarılmış ve birbiriyile hemhal olmuş ruhlar tarafından hiçbir zaman terkedilmez.”²

Sevgi kavramı çok boyutlu, geniş bir kavramdır. Cibran'ın eserlerinde ise neden bahsederse bahsetsin konunun eninde sonunda döndüğü ana konulardan biridir sevgi. Tabiat sevgisi, sanat sevgisi, doğa sevgisi ve vatan sevgisini eserlerinde işleyen Cibran, en çok beşerî sevgi ve her türlü sevginin üstünde yer alan, Tanrı ile buluşma noktası olan evrensel sevgi üzerinde odaklanmaktadır. İnsanlara duyduğu sevgi Cibran'ın evrenle bir ve bütün haline geline sevgi ülkesine girmesine vesile olur. Sevgilinin güzelliği veya dudaklarındaki tebessüm, onu başka bir manevî boyuta geçirir. Bu boyutta odak noktası benliğin yok olup evrensel sevgide erimesidir.

Cibran'ın Eserlerinde Beşerî Sevgi

O, çocukluk günlerinde köyündeki atmosferi adeta bir sosyolog edasında ayrıntılarıyla anlatır.³ Bu günlerin baş kahramanı ise özlemlerinden, acılarından ve

1 1883-1931 yılları arasında yaşamış olan Cibran, Meşerî edebiyatının öncü üç büyük şahsiyetinden biri olup, Arap edebiyatını evrensel boyuta taşıyan büyük bir edebî dehadir. Onun düşünceleri 1960 Amerikan kuşağında çok derin bir etki uyandırmış olup, eserleri pek çok dünya diline çevrilmiş olan nadir Arap edebiyatçılarındandır. Ülkemizde 1930'lardan itibaren eserlerinin çevirileri yapılmaya başlayan Cibran'ın, 1990 ve 2000 yılları arasında hemen hemen tüm eserleri çevirilerek Türk okuyucusuyla buluşturulmuştur. Hayatı ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mihâil Nu'ayme, *Cibrân Halil Cibrân*, Beyrût 1978; Antûn Ğattâs Kerem, *Muhadarât fi Cibrân Halil Cibrân*, Mahedu'd-Dirâseti'l- 'Arabiyye, 1964; Hüseyin Günday, *Cibrân Halil Cibrân ve Çağdaş Arap Edebiyatındaki Yeri*, Bursa 2002; Hüseyin Yazıcı, *Göç Edebiyatı*, s.119-124, İstanbul 2002.

2 Cibrân Halil Cibrân, *el-Ecnihatu'l-Mutekessira*, Beyrût, 2006, s. 37. Türkçe'ye “Kırık Kanatlar” ismiyle tercüme edilen bu eser Cibran'ın kendi hayatından esinlenerek yazdığı bir biyografi olarak kabul edilmektedir.

3 Mihâil Nu'ayme, *Cubrân Halil Cibrân*, s.10-15.

gerçekleştiremediği düşlerinden bahsettiği annesidir. Annesi her çocuk için olduğu gibi Cibran için de bir azizedir adeta. Cibran'ın çocuk kalbi, yüreğini annesinin yüreğine yaslamış ve belki de hayatında sevginin ilk tezahürü annesinin gözlerinden kendi yüreğine akmıştır. Cibran'ın arayışlar içindeki ruhu, çocukluktan gençliğe geçiş dönemlerinde farkındalık sancılarıyla yalnızlık ve keder içinde kıvranıyordu. Ve o, bu durumu şöyle izah ediyordu:

“Derler ki; saflık boşluğun beşiğidir. Ve boşluk rehabetin yatağıdır. Bu söz ölü doğup, soğuk cesetler gibi yaşayanlar için doğru olabilir. Ancak çok fazla hissedip çok az şey bilen duyarlı bir genç, güneşin altında yaşayan yaratılmışlar içersinde en talihsiz olanıdır. Çünkü iki güç arasında bölünür. İlki onu yükseltilere çıkarıp bir düş bulutu içinden varoluşun güzelliğini gösterirken, ikincisi aşağıda toprağa bağlayıp gözlerini tozla doldurur ve yok edici bir karanlık içinde kaybolmuş ve korkmuş bir şekilde bırakır.”⁴

Cibran'ın gençliğe adım attığı yıllardaki bu yalnız ve kederli ruhu ilk gençlik aşkı Selmâ Karâme vasıtasıyla günlerinin bir düş, gecelerinin de bir bayram gibi geçtiği büyük bir sevgi bahçesine girmiştir.⁵ O, Selma'yı hayatın anlamını kavramasına neden olan, kendi hayatının Havva'sı olarak görür. Ancak O'na göre kendi Havva'sının ilk Havva'dan bir farkı vardır. Ve bunu: *“Havva, arzusuyla Adem'i cennetten çıkarttı. Oysa Selma tatlılığı ve sevgisiyle beni aşkın ve saflığın cennetine soktu.”*⁶ sözleriyle dile getirir.

Belli ki Cibran'ın Selma'ya duyduğu sevgi onu aşk hakkında derin düşüncelere sevk etmiştir. İki farklı cins, kadın ve erkek arasındaki sevgiyi ve güzelliğin bu sevgiyle olan ilişkisini şöyle açıklamaktadır Cibran;

“Güzelliğin ağızdan çıkan kelimelere tepeden bakan yüce bir dili vardır. Güzellik ancak ruhlarımızın idrak edebileceği, kendisiyle sevinebileceği ve etkileriyle gelişebileceği bir sırdır... Gerçek güzellik toprağın derinliklerinden gelen ve çiçeğe rengini ve kokusunu kazandıran hayat gibi, ruhun en kutsal noktasından yayılan ve bedeni aydınlatan bir ışıktır. Bu kadınla erkek arasında bir anda ortaya çıkan ruhsal bir uyumdur. Bir anda bütün eğilimlerden tek bir meyil doğar. İşte bu, aşk adını verdiğimiz ruhsal uyumluluk halidir.”⁷

İnsanlar arasındaki aşkın ruhsal bir uyumun meyvesi olduğunu düşünen Cibran'a göre, başta yakalanamayan bu ruhsal uyumun sonradan yakalanması güçtür. Ve bu konuda şunları söyler:

4 Cibrân, *el-Ecnihatu'l-Mutekessira*, s.13.

5 Age, s.9.

6 Age, s.10.

7 Age, s.24.

*“İnsanların aşkın uzun kurlar ve bir süre devam eden bir arkadaşlığın sonunda doğacağını zannetmeleri ne kadar da yanlıştır. Gerçek aşk, ruhsal bir uyumun meyvesidir. Bu uyum ilk bakışta kurulamamışsa değil bir yılda, bir asırda bile kurulamaz.”*⁸

Cibran bu uyumun kaynağını yaratılış anına dayandırır. Seven ve sevileni ruhsal anlamda bir bütünün iki yarısı olarak görür. “Hikâyeti’l-hubb” adlı kısa bir öyküde aşık sevgilisinin resmine bakarak geçirdiği bir saatten sonra coşkuyla eline bir kalem ve kağıt alarak sevdiğine hitaben bir mektup yazmaya başlar. Ve Cibrân’ın hikaye kahramanı mektubun sonunda şunları söyler:

*“Affet beni sevdiğim! Sana başka biriymişsin gibi hitap ettim. Oysa sen benim Allah’ın bizi yarattığı anda kaybettiğim güzel yarımısın. Affet beni sevdiğim!”*⁹

Cibran’ın hayatında kadınların sevgi, merhamet ve sefkat dolu ruhları önemli yer tutar. Onun uzun soluklu ve birbirlerini hiç görmeden gelişen bir aşkın ürünü olarak Mey Ziyâde’ye yazdığı mektuplarda, kadınlarla ilgili düşüncelerini bulmamız mümkündür. O, Mey Ziyâde’ye; hayatında bir anne , bir abla, bir kız kardeş ve bir arkadaş olarak yer alan kadınların hayatın anlamını kavramada yegane kaynak olduklarını söyler. Ve eğer kadınlar olmasaydı hayatın anlamını huzurunu ve rahatını horlamalar arasında geçen bir uykuda arayacağını ifade etmiştir. Zira 1926 yılında yazdığı bir mektuba şöyle başlar:

“ Sevgili Mey;

*Çocukluğumdan beri beni, “ben” olarak tanıttığım tüm kadınlara borçluyum. Kadınlar gözlerimin pencerelerini ve ruhumun kapılarını araladılar. Eğer kadın-anne, kadın-abla ve kadın-arkadaş olmasaydı, ben de dünyadaki huzuru ve sükûneti, horlamalarında arayanlar arasında uyuyor olacaktım.”*¹⁰

Cibran’ın bu ifadelerinde de görüldüğü gibi ister yakın bir akraba, isterse bir sevgili olarak yer alsın kadınların onun hayatında her zaman olumlu bir tesiri ve çok önemli bir yeri olmuştur. Annesinin bir anne olarak yaptığı fedakarlıklardan sonra, kız kardeşleri onun çalışmalarını devam ettirebilmesi için Amerika’nın göç ortamındaki zor koşullarında çalışmışlar ve evi geçindirme sorumluluğunu üstlenmişlerdir. Cibran, annesini, kız kardeşlerini ve erkek kardeşini tüberküloz hastalığından dolayı kaybedip yapayalnız kaldığında ise, kaynaklardan öğrendiğimize göre Mary Haskell onu himaye etmiş ve sanatını, yeteneklerini ortaya koymasını için elinden gelen her şeyi yapmıştır. Neticede Mary Haskell ile Cibran

⁸ Age, s.36.

⁹ Cibrân, Dem’a ve İbtisâme, s.109, Beyrut, 2006.

¹⁰ Halil Cibran, Aşk Mektupları, s.192.

arasında uzun süreli ve derin bir dostluk oluşmuştur. Cıbran'ın hayatında birer iyilik meleği gibi dolaşan bu kadınları çok sevmiş ve hayatı boyunca onları sevgi ve şükranla anmıştır.

Cıbran için sevgiliye duyulan aşk, insan ruhunun yücelerle buluşması için bir vesiledir. Cıbran'a göre sevgi hayatın bütün alanlarına yayılan sınırlandırılmaz bir enerji, bir güç kaynağıdır. Beşerî aşk sevginin sadece bir yönünü temsil etmektedir.

Cıbran'ın Eserlerinde Evrensel Sevgi

Onun dünyaca şöhret bulmuş olan The Prophet (Ermiş, Nebî) adlı eserinin temel konusu evrensel sevgi ve varlığın birliğindeki iyileştirici güçtür. Cıbran için sevgi sadece belirli alanlarla sınırlı olmayıp güzelliğin bütün alanlarına yayılmaktadır. Böyle bir sevgi anlayışı beşerî sevginin arzularıyla değil, manevî değerlerle beslenir ve insan ruhunun derinliklerine nüfuz eder. Anne, baba, kardeş, eş, çocuk, vatan, millet sevgisi sadece sevgi ülkesinin kapıları mesabesindedir. Bu kapılardan içeri girenler muazzam büyüklükteki sevgi ülkesinde evrenle bir bütün haline gelirler.

Cıbrân, sevgiyi kendini tanımanın ve Tanrı'ya ulaşmanın bir vesilesi kılmıştır.¹¹ Ona göre sevgi sabah akşam , her zaman ve mekanda kendisine eşlik eden, hoş ve tatlı bir ruh zenginliğidir. Tabiatın büyüleyici, ruh dinginliğinin verdiği mutluluğun ve hayatın gizlerindeki derinliğin altında yatan sevgidir. O, sevilenle bir bütün olma ve onda yok olma olarak gördüğü sevgiye mistik bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Cıbran , bir günün evreleri ile hayatın evrelerini eşleştirerek sembolize eder. Şafak, çocukluğun, öğlen vakti gençliğin, gün batımı yaşlılığın ve gece ölümün ve yok oluşun sembolüdür. Nebî'de şöyle geçer;

“Şafakta kanatlanmış bir kalple uyanmak ve bir aşk gününe daha şükür görevini yerine getirmek,

Öğlen vakti dinlenmek ve aşkın coşkusunun ruhunda yankı bulması,

Akşam eve dönmek şükrederek,

Ve sonra uyumak kalbinizde sevdiğiniz kişi için dua ve dudaklarınızda şükür ve övgü ezgisiyle”¹²

11 Sâbir 'Abduddâyim, *Edebu'l-Mehcer*, s.241, Kâhire 1993.

12 Cıbrân, Nebî, s.25.

Burada hayatın dönemlerine işaret eden günün her bir evresinde sevginin adını anmıştır Cibran. Bu onun sevginin insanın bütün ömrüyle iç içe olduğuna dair düşüncesini göstermektedir.

Bunun yanı sıra Cibrân eserlerinde pek çok kez bazen dolaylı bazen de doğrudan kullandığı ifadelerle neredeyse sevgiyi yaşamla, sevgisizliği de ölümle denk tuttuğunu görmekteyiz. Nitekim bir şiirinde sevgiye şöyle seslenmektedir Cibrân:

*“ Ve sen ey,
Tanrisal eliyle arzularımı dizginleyen, Açlığımı ve susuzluğumu
Onura ve gurura dönüştüren sevgi...
İzin verme içimde güçlü ve değişmez olana
Ki zayıf benliğimi baştan çıkararan
Ekmeği yemesin, şarabı içmesin
Bırak, aç kalayım daha iyi
Ve bırak yüreğim kavrulsun susuzluktan,
Ve ölüp yok olayım;
Elimi uzatmadan önce
Senin doldurmadığın bir bardağa
Yahut kutsamadığın bir kaseye.”¹³*

Cibran’a göre sevgi; insanlığın ruhunu süsler, ondan kötülüğü çıkarıp atar ve asil duyguları geliştirir. Sevgi evrensel kardeşliğe doğru yol alan ve insanı yüceliklere yükselten bir yoldur. Sevgi ve aşk insanı halden hale sokar ve sarsar. Ancak bunu insanın ruhundaki kirleri, pasları ve tozları silkelemek için yapar. Nitekim Cibran, Nebî’de Mitra’nın aşkla ilgili konuşmasını istemesi üzerine yaptığı konuşmada şunları söyler:

*“Aşk size işaret ettiğinde izleyin onu,
Ona giden yollar çetin ve sarp olsa da.
Ve kanatları sizi sarmaladığında boyun eğin ona,
Tüyleri arasındaki gizli kılıç sizi yaralasa da.
Ve sizinle söyleştiğinde inanın ona,*

13 Halil Cibran, *Bütün Şiirler ve Şiirsel Yazılar*, (çev. Kenan Demirayak), s.63, İstanbul 2004.

Kuzey rüzgarının bahçeyi altüst etmesi gibi, onun sesi rüyalarımızı darmadağın etse de.

Sevgi sizi yücelttiği gibi çarmıha da gerecektir.

Sizin gelişiminiz için çabaladığı gibi size öğretmenlik de yapar ve içlerinizdeki kötülüğün kökünü kurutur...’’¹⁴

Bu sözlerin devamında Cibran sevgiyi, insanı kabuklarından ayırmak için bir elekte eleyen, rengini beyazlatmak için öğüten ve Tanrı ile buluşmak için kutsal bir ateşin içine sürükleyen bir el gibi tasvir eder ve şöyle der: “ *Sevginin size yaptığı her şey kalplerinizin gizlerini çözmeniz ve bu idrakle yaşamın kalbinden bir parça olmanız içindir.*”¹⁵ Cibran’a göre sevgiden rahatlık ve mutluluk beklemek sevginin insan hayatındaki varoluş gayesi ile çelişir. Ona göre gülün dikenleriyle kanayan bir el, dikensiz bir gülü tutan elden daha anlamlı ve daha iyidir. Sevgi duygusunu, doyumsuz bir menfaat aracı olarak yaşama niyetinde olan kişi gerçek ve evrensel sevgi dairesinin dışında kalır. Ve hayatı boyunca kendinde eksiklik hisseder. Böyle biri adeta mevsimsiz bir dünyada yaşar. Gülmesi de ağlaması da yarımır.¹⁶ Gerçek sevgiyi tanıyan kişi kendinden geçer ve alemle bütünleşir. Cibran’a göre sevgi Tanrı’yı kalpte hissetmek değil, Tanrı’nın kalbinde kendine yer bulabilmektir.¹⁷

Yine Cibran’a göre sevgi hayatın esası ve temel gıdasıdır. Her türlü düşmanlığın kökünü kurutur ve evrensel barışa yol olur. Ayrıca; Cibran sevgiyi hayatın iksiri olarak tanımlamıştır. Ona göre sevgi her şeyi yönlendiren bir güce sahiptir. Bu husus Reml ve Zebed’de şöyle geçer:

“Evim bana der ki: Beni bırakıp gitme. Geçmişin var burada.

Ve yol der ki: “ Hadi benim peşimden gel, ben senin geleceğim.”

Ben evime ve yola derim ki; benim ne geçmişim var, ne geleceğim. Eğer burada kalırsam kalışında bir ayrılış vardır. Ve gidersem ayrılışında bir kalış vardır. Yalnızca sevgi ve ölüm her şeyi değiştirir.”¹⁸

Cibran’a göre sevgi Tanrı tarafından insanlara bahşedilmiş büyük bir hediyedir. İnsan hayatında sevginin yokluğundan oluşacak boşluğu Karun’un hazineleri dahi

14 Cibrân, Nebî, s.24.

15 Cibrân, age, s.23; The Prophet, s.5, London 1996.

16 Cibrân, Nebî, s.24; The Prophet, s.6.

17 Cibrân, Nebî, s.25; The Prophet, s.6.

18 Cibrân, Reml ve Zebed, s. 22.

dolduramaz.

Ona göre sevgi kendisinden özgürlüğe ve dini hoş görüye yavaş yavaş ilerlediğimiz büyük bir kapıdır. Sevgi dünyadaki yegane özgürlüktür. Zira sevgi insan ruhunu, insanların koyduğu kuralların ve tabiatın kanunlarının geçmediği yüce bir boyuta taşır.¹⁹ Böyle bir sevgi anlayışı onu çürümüş toplumsal geleneklere karşı çıkmaya itmiştir. Bu isyanın neticesinde kaleminden el- Ecnihatu'l- mutekessira, Halil el-Kâfir, Marta el-Bâniye ve Verde el-Hânî gibi hikâyeler dökülmüştür. Cibran bu hikayelerinde dini taassubu şiddetle yererken, farklı dinlerden insanlık ortak paydasında bulunduğu herkese sevgisini şöyle ifade etmiştir: *“Ey kardeşim seni camiinde secde ederken de, tapınağında eğilirken de kilisende dua ederken de seviyorum. Sen bulutlar ardında gizlenmiş yaşam yolundaki yoldaşısın.”*²⁰

Sevgi, Cibrân'ı, hayatı boyunca arayışı içerisinde bulunduğu mutlak hakikate ulaştıran yolların başında gelir. Cibrân'ın dünyasında sevgi, kökleri derinlerde olan şümillü bir kavramdır. Cibrân'ın düşünce dünyasındaki sevgi kavramı bütün varlıkların aynı özden olduğu inancına dayanan ve bütün varlıkları kapsayan çok geniş boyutlu bir duyuştur. Bu duyuş, insanı, varlığın bütün parçalarına açar ve mutlak âlemin ruhu ile birleşmesi için onlarla birleştirir. O halde sevgi, insanı mutlak hakikate ulaştıran en sağlam yoldur. Mutlak hakikate geçiş başkaları, kâinat ve Tanrı ile en yüksek seviyede uyumu gerçekleştiren içsel şahsi bir eylemdir.

Cibrân'ın eserlerinde yer alan sevgi kavramı Platon, mutasavvıflar, teozoflar ve batı edebiyatındaki romantik akım edebiyatçılarının sevgi kavramı ile yakından ilişkilidir. Ona göre muhabbet; gözlerimizi açan, sabır nimetini bize veren Tanrı'nın kendisidir. Sevgi sınırı ve sonu olmayan bir varoluş düzeyidir. Cibrân sevgiyi tabiatta bulmuştur. Sevgi, insana ilahi cömertliğin yansımasıdır. Çünkü Tanrı insana sevgiyi karşılıksız, sonsuz ve en yüksek düzeyde bahşetmiştir. Ayrıca, Cibrân'a göre insan acı, sabır ve üzüntü duygularını yaşamadan sevginin meyvelerini toplayamaz. Çiçeklerin topraktan kokularını ve hayatlarını alması gibi ruh da maddenin zayıflığından ve onun hatalı aklı ve gücünden süzülür.²¹

Cibrân Tanrı'nın insana sevgi nedeniyle ruh vermiş olduğunu keşfetmiş ve *“Sevgi olmasaydı hiçbir şey var olmazdı”* demiştir.²² Cibrân'a göre sevgi her şeyin özü iken, ayrıca sevgi eylemi, yeryüzünde adaletin gözü gibidir. Sevgi her varlığa aynı şekilde bahşedilmiştir. Bütün milletleri aydınlattığı gibi kişinin ruhunu da aydınlatır. Zira onun için sevgi baştan sona aydınlıktır. O, *Reml ve Zebed*'de

19 Cibrân, *el-Ecnihatu'l-Mutekessira*, s.24.

20 Şâbir 'Abduddâyim, *Edebu'l-Mehcer*, s.389.

21 Cibrân, *Dem'a ve İbtisâme*, s.38.

22 Rebi'a Bedî', c.II, s. 574.

sevgiyi şöyle tanımlamıştır:

” المحبة كلمة من نور كتبها يد من نور على صحيفة من نور.“

“*Sevgi aydınlık bir elin, aydınlık bir sayfaya yazdığı aydınlık bir sözcüktür.*”²³

Cibrân’ın tesiri altında kaldığı bilinen Vahdet-i Vücut felsefesi , bir ruhun taşıdığı duygu ve istekleri diğer varlıklardan farklı görmez. Cibrân işte bu noktadan hareketle insanlığı sevgide birleşmeye çağırır. Sevgi farkındalıktır, uyanık olma halidir zira. Cibrân’ın gerek düşünce dünyasının gerekse edebiyatının beslendiği diğer bir alan olan Romantik akımın yazarları da sevgiye davet eder insanları. Onlara göre sevgi yaşamdaki en tatlı melodi olup, insan için olmazsa olmazdır. Yine onlara göre kâinatın bütün unsurlarında var olan Tanrı, insanlar vasıtasıyla “seven” olur. Romantiklere göre ruh beden ile birleşmeden önce ulûhiyet âleminde gökyüzünün ardında olup biteni seyrederdi. Sonra yere indi, bendenle birleşti. Sevgi, olgunluk ve iyilik başta olmak üzere pek çok yüce sıfat ve ilahi güzelliği içinde sakladı. Cibrân da romantik akımın edebiyatçıları gibi, sevgi kıvılcıklarının gökyüzünden indiğine ve sevginin yüce bir bilgi olduğuna kanaat getirdikten sonra sevgi ateşiyle korunduğunu ve yüreğini temizlemek için sevgi ateşini yüreğine aldığını söylemiştir. Çünkü Eflatun’un görünen âlemindeki madde ya da maddilik insanı öldürmektedir ve bunun panzehiri sevgidir. Nitekim Râbiatü’l-Adeviyye, İbn Fârid gibi bazı mutasavvıflar da sevginin yüceliğini ve güzelliğin nurunu diriltmek için var edildiklerini bütün dünyaya haykırışlardır adeta.²⁴

Cibrân adeta ruhunda sevgi temelli bir dini benimsemiş ve rahiplerin kutsadıkları mabedlerin yerine, insan kalbinde var olan sevgi mabedini koymuştur. Bu, teozofların dış dünyadaki kiliselerin yerine insanın iç âleminde inşa edilecek manevi bir dünyayı koymalarına benzemektedir. Cibrân “Beyne’l-Harâib” (Harabeler Arasında) adlı yazısında şunları söyler: “*Orişalem’de ibadet için bir tapınak inşa ettim ve kâhinler tapınağı kutsadılar. Sonra geçen günler o tapınağı yok etti. Sevgi için kalbimde bir tapınak inşa ettim ve Tanrı tapınağı kutsadı. (O öyle bir tapınak ki,) hiçbir güç ona asla galip gelemeyecek.*”²⁵

23 Cibrân, *Reml ve Zebed*, s. 32.

24 Rebi’a Bedî’, age, c.II, s. 585.

25 Cibrân, *Dem’a ve İbtisâme*, s. 37-38.

Cibrân sevgiye ebedî bir boyut ve sonsuz bir ilahilik atfetmiştir.²⁶ Onun düşüncesinde sevgi kaynağı ve amacı bakımından dînî bir yapıya sahiptir. Çünkü insanları var eden ve onların içerisine sevgiyi yerleştiren bizzat Tanrı'nın kendisidir.

Cibran'ın Sevgi Anlayışında Geçirdiği Süreçler

Cubrân kişisel bütünlüğünü kazanmadan önceki kriz döneminde (Nietzsche kriz dönemi) panteizm düşüncesine ulaşmadan ve panteizmi bir ilke olarak kabul etmeden önce dualizm tecrübesini ve bundaki içsel çekişme ve parçalanma sorunlarını yaşamıştır.

Cibrân sevginin düşmanı olduğu gerekçesiyle savaşa, zalimliğe, cehalete, tutarsızlığa, dini kurallara, baskıya ve feodaliteye karşı çıkmıştır. Cibrân'ı bu başkaldırıya cesaretlendiren şey Tanrı'nın, kalbi güzellik ve sevgiden yarattığına ve kalbin sevgi için her şeyin feda edildiği kutsanması gereken bir yer olduğuna inanmasıdır. Cibrân başkaldırısında, bunu hakikat adına ve en büyük ışıktan parçalar taşıyan ıslahçılara özgü bir ruhun ilhamıyla yaptığını düşünerek ısrarlı davranmıştır. Özellikle dini özünden uzaklaştırarak sadece şekle büründüren geleneksel din adamlarına olan kinini ve öfkesini defalarca dile getirmiştir. Cibrân'ın bu tavrı herkesi hatta düşmanları bile sevmeye çağıran İncil'in sevgi anlayışı ile uyumlu değildir. Hıristiyanlık öğretilerinin özünde yer alan sevgi; sınırsız affedilicilikle ön plana çıkar, düşmanlara iyi muamele ve sabırla karşılık vermeyi öngörür. Öfke, kızgınlık ve kine yer vermez.

Cibrân kendisinin de kendi hakkında söylediği gibi sürekli araştırıyordu ve değişiyordu. Onun din adamlarına karşı aşırı noktada dile getirdiği eleştiriler Nietzsche'den etkilendiği döneme denk gelmekteydi. Daha sonraları ona göre herkes evrensel ruhun bir parçası olduğu için, kendinden başkalarına yönelttiği sert eleştirel tavrın yerini nezaket hali aldı.²⁷

el-'Avâşif (Fırtınalar), yazdıktan sonra Cibrân'ın hayata bakış açısı değişmiş olup geçirdiği felsefi ve duygusal değişimler neticesinde, iyimser bir hal almıştır. Bunda Eflatun'un felsefi düşüncelerinin etkisi olmuştur. Zira ona göre her şey en yüksek iyilikten gelir ve ona döner. Yaratılmışlarda bulunan eksiklikler kötülük olarak kabul edilmez. Her varlık gidip gelmeler yaşamak suretiyle olgunlukta eşitlenmeye çalışır. Ve nihayetinde mutlak hakikate erişir.²⁸

²⁶ Ruhun insan bedeninden ayrı bir varlık olarak sonsuz olduğunu Eflatun dile getirmiştir. Bkz. Cevzici, s. 827.

²⁷ Rebi'a Bedî, age, c.II, s.587.

²⁸ Bu bakış açısı Eflatun'un "*iyi ideası*" ile ilintilidir. Eflatun'da iyi ideası için bkz. Cevzici, s.828; Vorla - der, s.128.

Cibrân'ın, Bostan'daki mistik ortam ve burada yaygın doğu felsefesi akımlarından etkilenerek yazmış olduğu “Dem'a ve İbtisâme” gibi eserlerinde panteizme meylectiği görülmektedir. Tanrı ile tabiat arasındaki birleşim (nazra tevhidîyye) onu eserlerinde kriz dönemini atlattıktan sonra ortaya çıkmaya başlamıştır. Cibrân *el-'Avâşif* 'tan sonra bütün insanları kucaklayan bir sevgi kavramı ile karşımıza çıkar. Zengini, fakiri, güçlüyü, zayıfı, kâhini, dilsizi, genci, yaşlıyı herkesi ayırt etmeksizin sever hale gelir.²⁹

Cibrân'ın sevgi konusunda ulaştığı bu boyut gibi “Nebî” eserinde de kendini gösterir. Cibrân'ın mistisizm kökenli sevgi anlayışında, sevgi her şeyin anahtarıdır. Sevgi insanın kalbinde bir kez yer bulduğunda sahibini aç gözlülükten, isteklerden, entelektüel gururdan geleneklere körü körüne bağlı kalmaktan ve yükselme hırsından alıkoyar.

Dem'a ve İbtisâme'de güzel bir düş olan sevgi “Nebî” da hayatın kalbine dönüşür. Sevenleri yaralarını öpmeye ve uyanmaya çağırır. Onlara Tanrı'nın kalbinde var olma nimetini bağışlar. Cibrân “Nebî” de insanın insana, insanın kendine ve insanın Tanrı'ya olan güveni konusunu işler. Çalışma ve sevgi, sevgi ve çalışma kavramları insanın uyanışını hedefler ve insanın şahsından yeryüzüne ait olan denî şeyleri çıkarmasına yardım eder. Cibrân yazılarında güneşin önünde durmak, güneşle büyümek, güneş ışığında yaşamak tabirlerini tekrar ederek Rabbâni kişiliği güneşe benzetir.³⁰ Cibrân'ın güneşi tekrarlama olgusu sevginin kemale erdiği hakikat âlemine ve sevginin erittiği yeryüzü âlemine işaret eder. Bu bakış açısı Cibrân'ın Nebî 'den sonra yazdığı kitaplarında da ilham kaynağı olmuştur.³¹

Cibrân “Yesu' İbnu'l-İnsân” adlı eserinde sevginin görünenin ardında gizli olan, açığa çıkmayan yanlarını sevdiğini ifade eder. Ona göre sevgiyi kelimelere dökmek kolay değildir. Bu konuda Cibrân'ın Nâsıralı hikaye kahramanı sevgisini şöyle özetlemiştir: “*Sevgi her ne zaman çoğalsa onu sözle açıklamak zorlaşır.*” Bu sözlerden sonra sevgi hakkındaki ifadeler devam eder ve ilaveten şunları söyler:

*“Sevgi kutsal bir sırdır. Gerçekten sevenler sevgilerini açıklamak için asla sözcükler bulamayacaktır. Sevmeyenlere gelince onların inançlarında sevgi acımasız bir alay konusudur.”*³²

29 Cibrân, *es-Sâbık*, Beyrût 2006, s. 72-73.

30 Eflatunculuk felsefesinde güneş iyi ideasıyla eşleştirilmiştir. Eflatuna göre idealar dünyasındaki en üstün idea iyi ideasıdır. Bu yüzden Eflatun her şeyi saran, kuşatan, ısıtan ve aydınlatan güneşi iyi ideasının sembolü olarak kullanmıştır. Bkz. Cevzici, s. 828.

31 Halil Cibrân, *Aşk Mektupları*, s.15, (çev. Ersan Devrim), İstanbul 2000.

32 Rebi'a Bedî', age, c.II, s. 591.

Cibrân'a göre sevgi, sonunda özgürlük ve en büyük varlığa dönüşür. Ulaşabileceğimiz en uç noktadır. *Âlihatu'l-Ard*'da bu sefer de sevgi ile ilgili şu ifadeleri kullanır Cibrân;

” المحبة شلب قد تحطت قيوده
و رجولة قد تحررت من عناء الأرض
المحبة ضحك بعيد في اعماق الروح
حملة قد يرسير بك إلى يقظتك
المحبة فجر جديد على أرض.»

“ *Sevgi zincirlerini parçalamış bir gençliktir
Ve dünyanın cefasından azat olmuş bir yiğitlik.
Sevgi ruhun derinliklerinde var olan kocaman bir gülüşdür
Ve seni uyanıklığına götüren güçlü bir hamle.
Sevgi yeni bir şafaktır yeryüzünde”³³*

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki; Cibran sevgi duygusunun bizzat kendisini sevmiş ve hayatına sevginin derinliklerinde anlam katmaya çalışmıştır. Cibrân'a göre sevgi insanın eğiticisi, öğretmeni ve yüceliğe sürükleyicisidir.³⁴ Sevgi varlığın her boyutunda temizlenme, saflaşma ve durulaşma eylemidir. En alçaktan en yükseğe kadar varlık piramidinde kendini gösteren bir yaşamdır sevgi. Ve bu sevgi belirli nesnelere hapsedilmeyen, insana önce kendini daha sonra kainatı tanıtan, hayatın kendisiyle anlam kazandığı ve asla kaybedilmemesi gereken ruhsal bir hazinedir. Bu hazineyi keşfeden insan sevgiyle beraber hayatın mutlak gerçeklerine ulaşır ve bütün yaratılmışlarla birlik ve bütünlük duygusunu tecrübe eder.

KAYNAKÇA

- Cibrân Halil Cibrân, *Asi Ruhlar*, (çev. Feyza Karagöz), İstanbul 1998.
....., *Âlihetu'l-Ard ve es-Sâbık*, Beyrût 2006.
....., *'Arâisu'l-Murûc*, Beyrût 2006
....., *Aşk Mektupları*, (çev. Feyza Karagöz), İstanbul 2000.

³³ Cibrân, *Âlihatu'l-Ard*, s. 32.

³⁴ Rebi'a Bedî'age, c.II, s. 594.

-, *Aşk Mektupları* (çev. Ersan Devrim), İstanbul 2000.
-, *el- 'Avâşif*, Beyrût 2006.
-, *el-Bedâi 've 't- Tarâif*, Beyrût 2006.
-, *Bir Damla Yaş ve Bir Gülümseyiş-Lazarus ve Sevgilisi*, (çev. Feyza Karagöz), İstanbul 1997.
-, *Bütün Şiirler ve Şiirsel Yazılar*, (çev. Kenan Demirayak), İstanbul 2004.
-, *Deli*, (çev. Kriton Dinçmen), İstanbul 1997.
-, *Dem 'a ve İbtisâme*, Beyrût 2006.
-, *Dünya Tanrıları*, (çev. Feyza Karagöz), İstanbul 2001.
-, *el-Ecnihatu 'l-Mutekessira*, Beyrût 2006.
-, *Ermiş*, (çev. Aytunç Altındal), İstanbul 1995.
-, *Ermiş'in Bahçesi*, (çev. Tanju Sirmen), İstanbul 1993.
-, *el-Ervâhu 'l-Mutemerride*, Beyrût 2006
-, *Gezgin*, (çev. Sibel Özbudun)İstanbul 1993.
-, *Fırtınalar*, (çev. Ahmet Murat Özel), İstanbul 1997.
-, *Gezgin*, (çev. Sibel Özbudun), İstanbul 2001.
-, *Haberci*, (çev. Feyza Karagöz), İstanbul 1998.
-, *İnsanoğlu İsâ*, (çev. Feyza Karagöz), İstanbul 2002.
-, *Kırık Kanatlar*, (çev. Feyza Karagöz), İstanbul 2003.
-, *Kum ve Köpük*, (çev. Feyza Karagöz), İstanbul 1998.
-, *el-Mecmû'atu'l-Kâmile li müellefâti Cibrân Halil Cibrân, (el- 'Arabiyye)*, tsz.
-, *el-Mecmû'atu'l-kâmile li müellefâti Cibrân Halil Cibrân, (el- Mu 'arrebeye)*, Beyrût 1996.
-, *el-Mevâkib ve el-Mecnûn*, Beyrût 2006.
-, *Muhtârât min Resâili Cibran*, Beyrût 2006.
-, *Munâcâtu 'l-Ervâh*, Beyrût 2006.
-, *en-Nebî*, Beyrût 2006.
-, *er-Reml ve 'z- Zebed ve Mûsiha*, Beyrût 2006.
-, *et-Tâih*, Beyrût 2006.
-, *The Prophet*, Kahlil Gibran, London 1996.

....., *Vadinin Perileri*, (çev. Barkın Karşlı), İstanbul 1998.

Günday, Hüseyin, “*Cibrân Halîl Cibrân ve Çağdaş Arap Edebiyatındaki Yeri*”, (yayımlanmamış doktora tezi), Uludağ Üniversitesi, Bursa 2002.

İmanquliyeva, Aida, “*Modern Arap Edebiyatının Usta Kalemleri*”, (çev. Reşad İlyâsov, Qiyas Şükürov), I. Baskı, İstanbul 2007.

Îsâ en-Na‘ûrî, *Edebu'l-Mehcer*, Kahire 1977.

Mîhâîl Nu‘ayme, *Cibrân Halîl Cibrân*, Beyrût 1978.

Özguven, Azize, “Two Mystic Poets: Yunus Emre and William Blake”, *Journal of Turkish Studies*, vol, 20 (Published by Harward univerity) 1996.

Rebî‘a Bedî‘, *el-Fikru’ d-dînî fi’l-edebi’l-Mehcerî*, Beyrût 1992.

Şâbir ‘Abduddâim, *Edebu'l-Mehcer*, Kahire 1993.

Muhammed ‘Abdulmun‘îm Hafâcî, *Kışşatu’l-’Edeb’il-Mehcerî*, Beyrût 1986.

Vedî‘ Dîb, eş-Şi‘ru’l-‘Arabî fi’l-Mehceri’l-Emrikî, Beyrût 1993.

Yazıcı, Hüseyin, *Göç Edebiyatı*, İstanbul 2002.